

Pere Manén Artés, entre la fàbrica i la política

Carme Martín

La família Manén va arribar a Horta a principis dels anys vint del segle XX. Un dels fills patia una malaltia que li afectava els pulmons i el metges els van aconsellar que anessin a viure a un lloc més sa i, com moltes persones amb problemes semblants a l'època, van recalar a Horta on, en primer lloc, llogaren una casa al carrer del Príncep (avui Feliu i Codina), concretament una de les dos dels germans Matas i Ramis, Centre Cívic Matas i Ramis hores d'ara.

Poc després, Pere Manén es va fixar en una caseta situada al final del carrer Mestre Dalmau, aleshores poc més que un carreró tancat a la muntanya mitjançant una paret i que disposava d'una porta fermada amb clau que feien servir només els veïns del carrer.

Aleshores s'estaven construint altres cases a banda i banda del mateix carrer. Alhora Pere Manén també va comprar un terreny que estava al darrere de l'edifici adquirit que acabava sobre el torrent de can Mariner, que va ser renovat de dalt a baix i el convertí en l'edifici que avui dia encara podem contemplar en el número 1 del carrer del Mestre Dalmau ara residència per a la gent gran.

Qui era Pere Manén?

El 1877 neix Pere Manén Artés, fill d'Antoni Manén Avellán i de Dolors Artés Prats filla de San Andreu del Palomar. Va treballar en diferents llocs fins arribar a ser propietari de la fàbrica Tèxtil Vila-

FOTOS: FONIS MANÉN

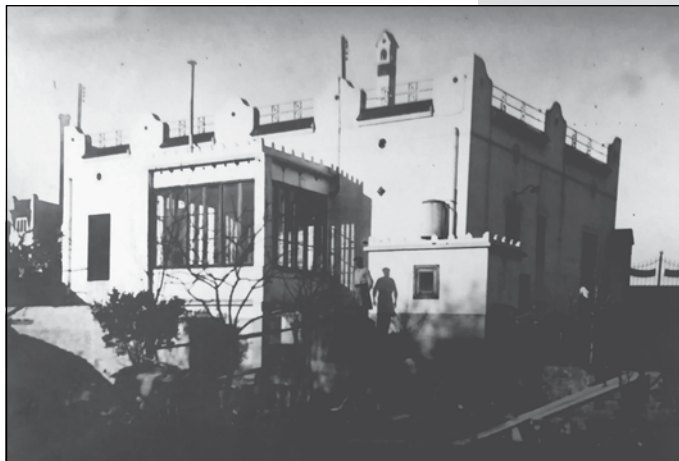
A dalt, Pere Manén amb barret de copa. Al centre, foto de casament de Pere Manén amb Manuela Marqués (1909). A baix, la casa que va comprar el sr. Manén al carrer Mestre Dalmau i en la segona, tal com la va fer modificar per viure amb la seva família

Manén, situada al poblet de Carme, prop d'Igualada. El 1909 es casà amb Manuela Marqués Ferrer, amb la qual va tenir cinc fills.

Sabem que en l'àmbit polític va ser una persona de certa rellevància, convençut catalanista des de bon principi i membre d'Unió Catalanista, fins que el 1936 el grup polític va desaparèixer quan es fa fondre amb Esquerra Republicana de Catalunya en una de les eleccions que hi va haver durant la Segona República Espanyola.

Unió Catalanista fou un grup polític transversal format a Barcelona el 1891 per unificar sindicats i associacions catalanistes que es van posar en contacte arran de la resistència de tots ells contra l'article 15 del Codi Civil Espanyol que atemptava contra el Dret Civil Català. Pretenia ésser un grup de pressió que aplegués tots els catalanistes, independentment de la seva ideologia. Ambicionava aplegar dos sectors molt diferenciats: el nacionalisme històric que incloïa tots els que s'aplegaven sota l'aixopluc de la revista *La Renaixença* i el nacionalisme polític, representat per Enric Prat de la Riba.

L'11 de maig de 1890 se celebraren les primeres reunions dels membres de la Lliga de Catalunya. Intervingueren Angel Guimerà, Narcís Verdager i Callís, Joan Josep Permanyer i Ayats, Antoni de Paula Campmany i Josep Maria Valls i Vicens⁽¹⁾, per redactar el Conveni d'Unió Catalanista. El projecte de reglament fou aprovat pels representants el 29 de juny del 1890.

4 - BARCELONA. (Horta) - Barrio Quintana.

Els cinc fills i un nebot del matrimoni Manén-Marqués

El 22 de febrer de 1891 se celebrà la sessió constitutiva. Hi assistiren Joan Josep Permanyer i Ayats per la Lliga de Catalunya, Enric Prat de la Riba pel Centre Escolar Catalanista, Joaquim Vayreda i Vila pel Centre Catalanista d'Olot i d'altres representants de partits i/o agrupacions catalanistes. S'hi nomenà la primera junta permanent:

President: Lluís Domènech i Muntaner
 Tresorer: Pau Font de Rubinat
 Secretari: Enric Prat de la Riba
 Vocals: Joaquim Vayreda
 Pau Colomer

Durant la primera Junta Permanent s'encarregà a Angel Guimerà, Josep Coroleu, Ramon Picó i Campamar, Joan Josep Permanyer i Ayats i Antoni Aulèstia, que redactessin les bases per a una futura constitució catalana. El 15 de març es va constituir oficialment.

Els seus primers delegats es trobaren el 15 de març de 1891, convocant una segona assemblea, celebrada a Manresa l'any següent, on s'aprovaren les Bases per a la Constitució Regional Catalana, més conegudes com a "Bases de Manresa".

El nacionalisme radical català, el primer separatisme -més conegut avui com independentisme- va aparèixer a començaments de segle XX, però no va ser fins el període 1913 a 1923 que va comptar amb una mínima estructura organitzativa.

Unió Catalanista entre 1903 i 1906 fou presidida per Domènech

Martí i Julià, que li donà un caràcter més obert a posicions d'esquerra i l'integrà en el moviment de la solidaritat catalana. En una nova etapa tornà a ésser presidida per Martí i Julià (1914-1916), que acabà abandonant-la després d'haver-ne proposat la dissolució.

Entre una llarga llista de persones que durant aquells anys van formar part de quadres dirigents de les entitats del nacionalisme intransigent entre la dècada dels deu als vint del segle vint, es pot trobar el nom de Pere Manén i Artés formant part del grup polític Unió Catalanista, de la qual el 1916 n'era vicepresident, però mai intentà arribar a llocs més prominents. No era pas una persona ambiciosa; preferia el treball anònim dins el partit ajudant a la causa en la que creia. Eren temps convulsos social i ideològicament parlant: el obrers demanaven millors condicions i salaris i el país comptava amb un nova embranzida catalanista.

Pere Manén i Artés, fou un jove compromès; formà part de l'executiva de la Unió Catalanista que l'onze de setembre

Declaració de les Bases de Manresa (1892).

Portada de La Tralla

de 1901, convocats per Lluís Marsans, durant la simbòlica ofrena floral a l'estàtua de Rafael Casanova (l'estàtua estava ja plena de corones d'olivera i de llorer, símbols de la pau i la victòria), vint-i-quatre catalanistes d'Unió Catalanista, d'entre els quals, segons sembla, havia sortit algun crít considerat com a contrari a la unitat d'Espanya, foren detinguts per la policia i més tard conduïts a la presó, on s'estarien durant tres dies. D'altres companys que es van apropar a la comissaria per interessar-se per la sort del seu amic, també van ser empresonats; molt possiblement un d'ells fou Pere Manén.

Pere Manén col·laborà a *El Poble Català* i a *Juventut*, amb l'Orfeó Català i també al setmanari *La Tralla*. Després del gran nombre de denúncies que va patir la publicació la *La Tralla* -setmanari de lluita creat 31 d'octubre de 1903, dedicat a la defensa i propaganda dels ideals catalanistes on també hi col·laborava com redactor- va haver d'exiliar-se a França per un temps indeterminat juntament amb d'altres personatges catalanistes molt reconeguts en l'època a causa de la repressió de l'Estat espanyol.

Amb motiu d'aquestes denúncies, foren empresonats el 1905 els seus redactors Marcel Riu, Josep M. Folch i Torres (2) i Pelegrí Llangort. Aquests dos darrers també sofriran un llarg exili en terres de França. Josep M. Folch i Torres va viure a Perpinyà fins que el 1908 tornà a Barcelona. La revista,

després de nombrosos entrebancs amb la justícia degut a la mordacitat dels seus acudits i articles, fou clausurada per les autoritats el 18 de gener de 1907.

Va aparèixer de nou amb el nom *Metral·la*, del 16 de febrer de 1907 a juliol del 1909. Novament clausurada, va tornar a sortir entre el 13 de maig de 1922 i l'11 de setembre de 1923, quan fou novament clausurada per ordre de Miguel Primo de Rivera.

Tornant al nostre protagonista, l'11 de setembre de 1923 el seu nom apareix de nou en el diaris de l'època relacionat amb el primer pacte GALEUSKA (format per les primeres lletres de les nacionalitats històriques Galícia, Euskadi, Catalunya), també anomenat Triple Aliança i es signa en la seu del CADCI (3). Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria l'11 de setembre de 1923, format per representants de diverses associacions i partits: Catalunya d'Estat Català,

Francesc Macià, d'Unió Catalanista, Josep Riera i Puntí i Pere Manén i Artés, d'Acció Catalana, Jaume Bofill i Mates, Antoni Rovira i Virgili (4). També hi havia representants d'altres grups nacionalistes gallecs i bascos.

En el document es reclama plena sobirania política per a les tres nacions i proposen la creació d'un consell conjunt per unir forces. Tanmateix, la dictadura de Primo de Rivera, les diferències ideològiques entre Estat Català i el PNB i la poca força política dels nacionalistes gallecs van deixar el projecte en via morta.

El moviment nacional català començava a ser potent, però tot quedà paralitzat el setembre de 1923 amb l'arribada de la Dictadura del General Primo de Rivera. Quan va començar la Dictadura,

El moviment nacional català començava a ser potent, però tot quedà paralitzat el 1923 amb l'arribada de la Dictadura

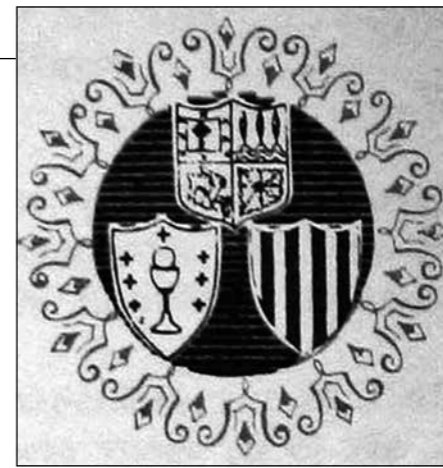
Pere Manén va amagar a la seva torre d'Horta durant tota una setmana al polític Francesc Macià i Llussà, abans que aquest marxés a l'exili durant una llarga temporada. No va ser fins el 22 de febrer de 1931 que va poder tornar, acabada ja la Dictadura. Macià s'incorpora a l'Esquerra Republicana de Catalunya i anys després seria proclamat president de la Generalitat de Catalunya en temps de la Segona República.

Fins el 1933 no es tornà a proposar la reanimació del pacte, quan el PNB s'alià amb Francesc Cambó, Acció Catalana i Palestra. Però el 1934, en sorgir un conflicte entre el govern de la Segona República i el País Basc amb motiu d'unes eleccions municipals, una delegació de parlamentaris catalans presidida pel diputat d'Esquerra Republicana de Catalunya Josep Tomàs i Piera anà a Guernica, on fou ratificat el pacte.

Durant aquella delicada conjuntura política, el grup polític Unió Catalanista dugué una existència apagada. L'any 1932 assolí un escó a les eleccions per al Parlament de Catalunya i associat amb Esquerra Republicana va desaparèixer del panorama polític el 1936.

Vida anònima després de temps convulsos

Tal com hem assenyalat més amunt, Pere Manén Artés es va casar el 1909 amb Manuela Marqués Ferrer (1886-1951). El matrimoni visqué un any a un dels barris antics de Barcelona però la malaltia d'un fill va fer aconsellable un canvi d'aire; d'aquesta manera el matrimoni i els seus

Conjunt de vinyetes emeses per la Unió Catalanista amb finalitats propagandístiques

fills van anar a raure al barri d'Horta. Després de viure dos anys en una de les cases adossades dels Matas i Ramis, el 1923 es van fer construir una casa al barri de can Quintana també a Horta, concretament a la falda del turó de la Peira. El matrimoni es va traslladar amb els seus cinc fills, Esperança, Antoni, Montserrat, Jordi i Núria.

Segons explicà la seva filla petita Núria, era molt aficionat al teatre català i a la música clàssica; era, juntament amb la família, un habitual del Palau de la Música Catalana. Amant de la natura, tenia gran cura del seu jardí on hi va plantat arbres i flors i s'extasiava contemplant els ocells que el visitaven. Tocava la pianola i escribia alguns poemes, comprava molts llibres, tots en català, malgrat que no llegia massa, però alhora era una persona que tocava de peus a terra i molt estricte en les seves disposicions; bona persona que en moments de necessitat va ajudar a molta gent. (Núria Manén Marqués, 8/4/91)

La fàbrica de la seva propietat elaborava teixit de fil. El 1914 es traslladà al poble de Mojà i la fàbrica va canviar de nom i passà a anomenar-se Vilà, Manén i

Amant de la natura, tenia gran cura del seu jardí on hi havia plantat arbres i flors i s'extasiava contemplant els ocells

Prat, donat que es va afegir un nou soci, fins que, finalment, el senyor Vilà deixà el negoci i tornà a canviar el nom de l'empresa per Manén i Prat, va ser una de les primeres que va fer anar els telers amb energia elèctrica.

Es troba la notícia documentada en el *Butlletí de la Lliga de l'Arbre Fruïter* núm. 66, setembre de 1914, que diu així: "Telers mecànics - Amb molta activitat es va procedint a la central elèctrica, a la instal·lació dels telers mecànics, per la companyia Vilà Manén. Treballen fil, cotó i mescla. Déu doni bona sort, que beneficiarà molt la nostra vila". Per la seva professió es va interessar per millorar els coneixements dels treballadors des del Foment del Treball, del qual n'era vicepresident.

En efecte: el 17 de gener de 1929 es publica en l'indicat diari la notícia següent: "En el Colegio de Agentes Comerciales inaugurose la nueva etapa del Instituto Tecnológico del Vendedor, acordando convocar un curso general, por asistentes a las aulas o por correspondencia, de enseñanzas prácticas complementarias de las escuelas de comercio, tal como se vienen propugnando, bajo la dirección de don J. Grant y Sala. Se constituyó el Patronato de dicho Instituto, formado por los siguientes señores: Presidencia: Ion Gustavo Gili, de la Cámara de Comercio y Navegación. Vicepresidencia: Don Pedro Manén y Artés, del Fomento del Trabajo."

La casa dels Manén era un edifici aïllat de dimensions considerables atribuïble al mestre d'obres Josep Masdeu, construït

entre 1922 i 1923, de planta i façana amb eixos de simetria centrals. Dos cossos laterals de planta baixa i pis i coberta plana es superposen al central, major i amb pis addicional cobert a dues aigües. Tant a la façana principal que dona al carrer Mestre Dalmau com la que dona a la part del darrere, llueix la reproducció d'un sant Jordi matant al drac, un dels símbols principals que apareixen en la bandera i segells publicats per la Unió Catalanista.

La casa disposava d'un gran jardí amb un sortidor amb peixos de colors, un colomar, arbres de diverses espècies, a la part del darrere que finalitza davant d'una paret bastant alta que feia de contrafort, perquè no s'esllavissessin les terres del jardí fins el torrent de can Mariner. Aquesta gran paret segurament la degué construir l'Ajuntament en algun moment per assegurar les cases del carrer del Mestre Dalmau. Era i és un mur bastant impressionant que sobrevisqué darrera les cases de pisos que s'han construït en l'antiga llera del torrent de can Mariner.

Desconexem en detall com es va desenvolupar la vida del senyor Manén durant la Guerra Civil, però si sabem per un familiar que en els mesos posteriors al cop d'estat, van presentar-se a casa seva uns individus que pretenien endur-se'l i que la cuinera de la casa, que tenia molt mal geni, va sortir com una fera i els va increpar a crits aconseguint que se'n anessin.

Per altra banda, una de les netes, Tina Serrahima Manén, filla de Núria Manén, comenta que la seva mare va deixar escrit que quan va acabar la guerra Pere Manén es va exiliar a França durant uns mesos i com no era pas responsable de cap delictes de sang, finalment va decidir tornar i el van tenir tancat a la presó uns mesos.

Després va arribar el silenci general que va amagar els vençuts durant anys; els seus llibres escrits en català, entre els que es trobaven les històries d'en Patufet entre d'altres, van dormir durant dècades dins d'un armari tancat amb pany i forrellat, fins que un dia els va fer enquadrar i els va repartir entre els seus nets.

Com a mostra del seu tarannà, comentarem que el 14 de març de 1941, consta que oficialment va comprar una pintura a l'oli del seu vell amic i col·laborador Josep Maria Folch i Torres, que aleshores no podia publicar en català i que sobrevivia com podia.

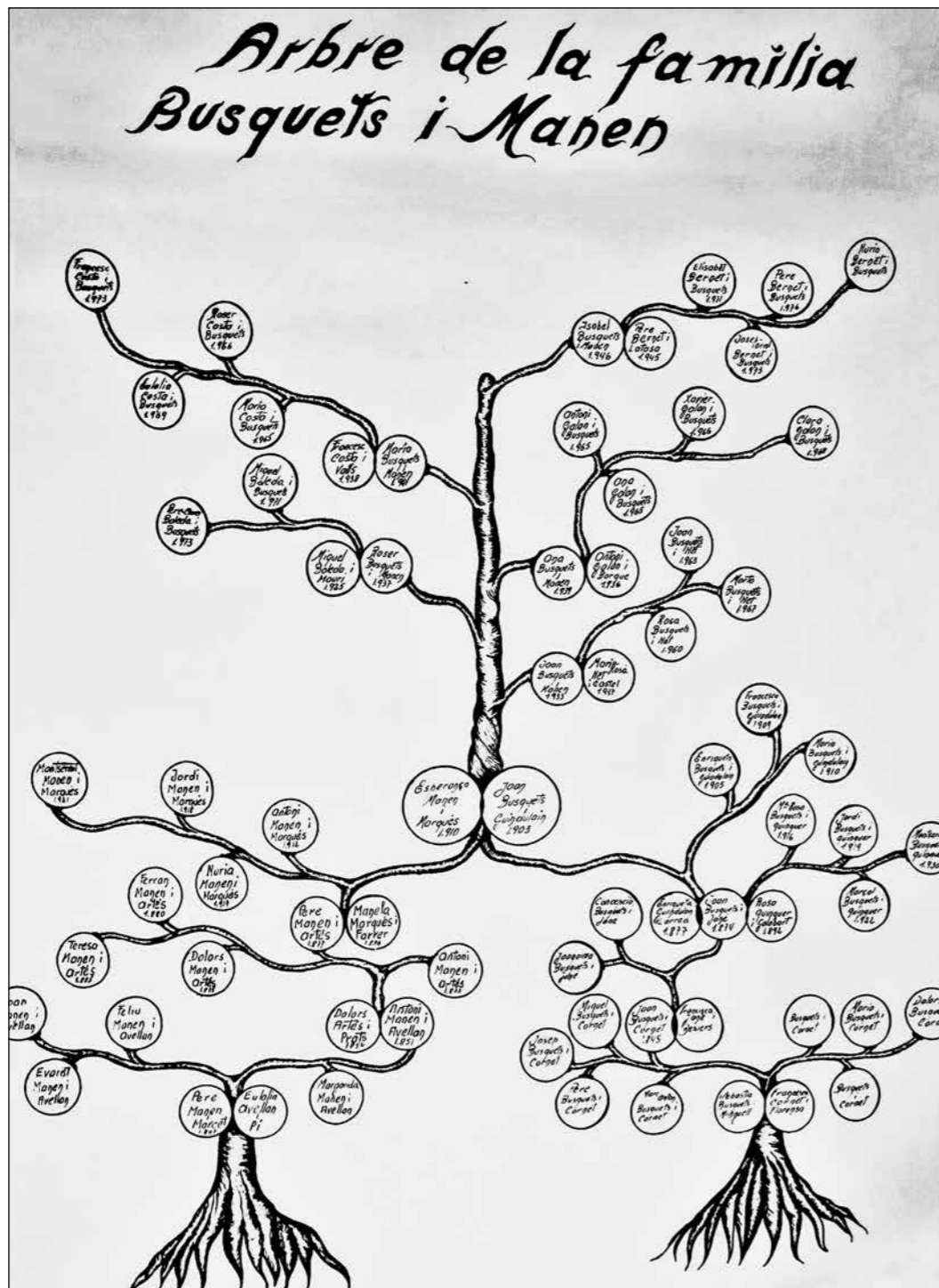
Amb l'esfondrament que va

patir el país amb la guerra, moltes persones relacionades amb la cultura catalana o bé es van haver d'exiliar o canviar d'ofici. La repressió del català fou aclaparadora i Josep Maria Folch i Torres va quedar fora de qualsevol possibilitat de continuar la seva tasca. Va fer alguns intents d'escriure en castellà i participà en algun programa cultural radiofònic. Tanmateix, aviat deixà aquesta activitat. A partir de 1940 i durant tres anys, pintà natures mortes i vengué els seus quadres a un marxant per mantenir la seva família.

Amb l'esfondrament que va patir el país amb la guerra, molts catalanistes van haver d'exiliar-se o canviar d'ofici

Portada del Patufet

L'1 de març de 1951 va morir Manuela Marqués muller d'en Pere Manén. Ell ja tenia setanta-quatre anys i va considerar que ja era hora de jubilar-se i abandonar la seva vida laboral. Dissolgué la societat que mantenia amb el senyor Prat a Moià. Prat es quedà el local i tots els treballadors i la meitat de la maquinària.

En Pere Manén va viure a la seva casa d'Horta fins que va morir en 1957, acompanyat per dues persones que l'atenien i per les filles; dos d'elles vivien també a Horta, Montserrat casada amb en Joan Oliver Soler, fill de Vilapicina on tenia la casa pairal i la fàbrica de midó de Joan Oliver a tocar de la riera d'Horta i l'Esperança, casada amb Joan Busquets Guindulain, que vivia al carrer de Campoamor.

La casa es va mantenir buida durant alguns anys i segons expliquen els veïns, la clau la tenia un fuster que guardava material de la seva fusteria a la planta baixa a la vegada que vigilava la casa; finalment va ser venuda per un

Pere Manén fou un dels patriotes romàntics i de cor, que van florir a finals del segle XIX i principis del XX

dels fills i en una part del jardí s'hi van construir pisos. La casa actualment és una residència geriàtrica.

Pere Manén fou un dels patriotes romàntics i de cor, que van florir a finals del segle XIX i principis del XX. Home senzill al qual li agradava poc sortir en els mitjans de comunicació. La seva casa no era gens ostentosa i mantenia la forma de les masies catalanes: en la façana, la reproducció d'un bell sant Jordi. En el seu jardí els seus nets recorden que hi havia un banc que lluia les quatre barres bastit amb rajoles; i tots els documents del seu negoci reproduïen la imatge d'aquest mateix sant Jordi. Poc s'imaginaven aquells que passen per davant de la seva casa la importància del símbol per l'antic propietari de l'edifici.

UN SONET

Una casa com la que parlem, guarda entre les seves velles parets un munt de vivències, olors i colors que un dels besnets de Pere Manén Artés va descriure en un sonet dedicat a la seva àvia Núria Manén:

Vestida de blanc, al nord encarada, un Sant Jordi al front, verdes les parpelles, i un rellotge de sol banyat d'estrelles, tenia a Horta una casa encantada.

Al jardí, una infància enjogassada: Núria corria entre les poncelles. Tot verd-blanc, quatre barres com roselles a sobre, d'un banc de rajola torrada.

Prop un sortidor amb peixos de colors, el colomar del pare, un galliner, tendres rosers, oberts amb les calor,

omplert de prunes grogues, un pruner nostàlgic, un til·ler, us estol d'olors sempre presents i un vell mandariner.

Xavier C. Serrahima

Pintura de Josep Maria Folch i Torres, propietat de la família. A la dreta, la casa Manén a l'actualitat

FONTS D'INFORMACIÓ

- *Bulletí de la Lliga de l'Arbre Fruiter* núm. 66, del poble de Moià
- <https://www.memorianacional.cat/pagina/la-unio-catalanista>. El nacionalisme radical català 1913-1923
- <https://www.cadci.net/historia.php?any=1923>
- <https://www.republica.com/2010/11/15/galeusca/>
- https://ca.wikipedia.org/wiki/La_Tralla
- Fons fotogràfic Manén; gràcies a Roser Busquets Manén, Tina Serrahima Manén, Eulàlia i Xavier Corberó Serrahima pel sonet. Molt agraïda per la informació rebuda.

NOTES

(1) Josep Maria Valls i Vicens, vivia amb la família en un pis de la plaça Urquinaona i tenia una torre d'estueig al Guinardó, la Torre dels Pardals, fins 1914 que el seu fill la va vendre. Fou banquer, escriptor i persona de fortes conviccions catalanistes. En un moment determinat es va queixar que no el deixessin redactar el seu

testament en català i va voler que la bandera catalana es posés sobre el seu fèretre el dia del seu enterrament. A la Torre del Pardals, nom de la seva finca al Guinardó, va onejar sempre la bandera catalana durant totes les commemoracions d'indole nacional.

(2) Josep Maria Folch i Torres (Barcelona 29 de febrer de 1880 – 15 de desembre de 1950). Fou un novel·lista, narrador i autor teatral en llengua catalana. Està considerat el creador del teatre català per a infants. La seva extensíssima producció, dedicada sobretot als infants i adolescents li donà una extraordinària popularitat, mai abans no aconseguida per un escriptor en català. Autor dels famosos *Pastorets* i obres de teatre com *Maria Rosa*.

(3) El Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria (CADCI) era una associació política i social, que fou fundada el 1903 a Barcelona per un grup de dependents de comerç i d'oficines (anomenats despectivament *saltataulells*) de tendència política catalanista. Fou

inscrita com a "obrera" per tal d'evitar impostos. (4) Antoni Rovira i Virgili (Tarragona 26 de novembre de 1882 – Perpinyà 5 de desembre de 1949), s'instal·là a Barcelona el 1900 per a estudiar-hi Dret, carrera que només acabaria quinze anys més tard. Es casà després amb Maria Comas, amb qui marxà a viure al barri de la Font de Fargues, el 1916. Va tenir tres fills, un d'ells va morir. Fou un periodista, lingüista i polític català. El 1915 el partit de Rovira i Virgili s'integrà a Unió Catalanista (UC), aleshores immersa en un procés de gir polític cap a l'esquerra. S'incorporà a la direcció del partit i col·laborà en el setmanari *La Nació*, adherit a UC, que treia el seu primer número el juliol de 1915 i que agafava el nom del fundat per Rovira i Virgili l'any anterior. Col·laborà amb Enric Prat de la Riba a la Mancomunitat de Catalunya i fundà el 1922 Acció Catalana, partit del qual es separà per diferències doctrinals. L'any 1930 fundà Acció Republicana de Catalunya i, finalment, el 1932 ingressà en Esquerra Republicana de Catalunya.